

УДК 351.851

Н. Д. Шульга,

к. техн. н., доцент, директор, Державний вищий навчальний заклад

"Київський транспортно-економічний коледж" Національного транспортного університету

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

N. Shulga,

candidate of technical sciences, associate professor Director of the State Higher Education Establishment

"Kyiv Transport and Economic College" National Transport University

THE METHODOLOGY OF RESEARCH OF STATE EDUCATION POLICY AS AN INSTRUMENT OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

У статті автор розкриває методологію дослідження державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни. Зокрема приділено увагу методологічним принципам єдності логічного та історичного, детермінізму, послідовності, наступності та методам: компаративної типології, узагальнення, моделювання, суб'єктивному методу та визначено їх місце і роль у процесі дослідження державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни.

In the article an author reveals methodology of research of state education policy as an instrument of social and economic development of the country. Particular attention is paid to the methodological principles of unity logical and historical, determinism, sequence, following and methods: comparative typology, generalization, design, to the subjective method and identified their place and role in the process of research of public education policy as an instrument of social and economic development of the country.

Ключові слова: методологія, принципи, методи, освітня політика, державна освітня політика.

Key words: methodology, principles, methods, education policy, state education policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВО- ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Будь-який дослідницький процес починається з окреслення проблеми, визначення дослідницького завдання, мети, її досягнення. А методологічний інструментарій є одним з важливих складових методології кожного дослідження. Методологія (від грец. — *methodos*) тлумачиться як система принципів і способів організації дослідження, або як вчення про принципи побудови, форми і методи науково-дослідної діяльності, що виступають орієнтиром у науковому дослідженні [7, с. 11—12].

Вибудовуючи логіку розв'язання завдань, визначених у ході дослідження державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни, ми звернулися до методологічного інструментарію, без якого будь-яке наукове дослідження не може відбутися.

Що належить до методологічного інструментарію? Насамперед — методи і принципи наукового пізнання, в тому числі і методологічні підходи, які застосовуються у ході дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що окремі аспекти проблеми державної освітньої політики дістали досить ґрунтовне висвітлення в працях дослідників сучасності. Так, сутність, методологічні засади та різні аспекти формування державної освітньої політики роз-

крито в працях В. Андрущенка, Д. Дзвінчука, В. Журавського, С. Клепка, Є. Краснякова, С. Крисюка, В. Лугового, Т. Лукіної, Л. Наливайка, Л. Прокопенка, В. Савельєва, Г. Стасюка та інших. У ході дослідження проблем державного управління, науковці торкаються і методологічних аспектів. До проблеми формування категорійного апарату державного управління звертаються такі дослідники, як В. Бакуменко, В. Грабовський, Д. Дзвінчук, В. Князєв, С. Крисюк, В. Луговий, Т. Лукіна, Н. Нижник, О. Оболенський, Ю. Сурмін та ін.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Методологічне забезпечення дослідження державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни не набуло достатнього висвітлення. Крім того, методологія державного управління потребує подальшого розвитку, що зумовлюється молодістю української держави як об'єкта наукових досліджень і державного управління в галузі знання, а також суперечностями процесів їх становлення [18, с. 3].

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

У зв'язку з цим ми ставимо собі за мету розкрити методологічний інструментарій, зокрема принципи і методи дослідження, за допомогою яких зможемо з'ясувати складний і багатовимірний феномен державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для глибокого і всебічного вивчення гносеологічної ролі державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни можуть бути використані по суті усі наукові положення (ідеї) філософії. Вони знаходять свій вияв у різних методологічних принципах, які використовуються для дослідження теорії та історії державного управління. А конкретний зміст наукового підходу виражає принцип, який являє собою "основоположне начало" (в цьому сенсі він виступає як ідея) розв'язання тої чи іншої наукової проблеми (а в більш широкому розумінні: будь-якого завдання); його зміст виражається в чітких вимогах, що мають нормативно-регулятивний характер.

Що ж означає поняття "принцип"? Як зазначається в "Енциклопедичному словнику з державного управління", принцип — це "основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи права, державного устрою тощо" [7, с. 560].

У державному управлінні принципи розглядаються, вважає А. Кузнецов, "як прояви закономірностей, відношення або взаємозв'язки суспільно-політичного характеру та інших груп елементів державного управління, відображені як певне наукове положення, що застосовується в теоретичній і практичній діяльності людей у сфері державного управління. Принципи державного управління ґрунтуються на онтологічних, гносеологічних і методологічних аспектах державно-управлінської діяльності, відображають найбільш суттєві, основні, об'єктивно необхідні закономірності, відносини і взаємозв'язки в державному управлінні" [8, с. 561].

У наукових джерелах наводяться різні класифікації наукових принципів. Розглянемо окремі з них. Так, Ю. Сурмін до загальних принципів дослідження відносить такі, як: принцип об'єктивності, принцип системності, принцип універсальності, принцип міждисциплінарності, принцип перенесення, принцип невизначеності, принцип емпіричної перевірки, принцип вибіркості, принцип ідеалізації, принцип обмеження, принцип межі та кардинальності [7, с. 569].

Свою класифікацію принципів наукового дослідження пропонують Г. Гребеньков та Є. Науменко. Ці дослідники, крім уже названих принципів, долучають принцип всебічності дослідження, принцип єдності історичного і логічного, принцип детермінізму, принцип діалектичного розвитку та принцип достовірності [19].

Таким чином, Ю. Деля виокремлює три таких дослідницьких принципи, як принцип всебічності, принцип історизму та принцип комплексності [5, с. 161].

Водночас О. Новиков та Д. Новиков вважають, що сучасна наука користується такими трьома основними принципами дослідження, як: принцип детермінізму, принцип відповідності і принцип додатковості [21].

Як бачимо, однакості в підходах до класифікації принципів наукового дослідження не досягнуто. І це закономірно. Адже кожен дослідник визначає свою галузь дослідження, а відповідно, і свій методологічний інструментарій. Ми не будемо розглядати усі принципи, які використовували нами у ході дослідження (деякі з них ми вже згадали, характеризуючи різні підходи). Та це і неможливо. Оскільки не можна провести чіткої межі між різноманітними застосовуваними у наукових дослідженнях принципами. Адже все є відносним.

Однак на найголовніших, найбільш універсальних для нашого дослідження, ми спинимося далі.

Окремо виділимо принцип єдності логічного та історичного. Деякі дослідники вважають, що категорії "історичне" і "логічне" правильно було б розуміти як конкретизацію принципу історизму, де історизм іманентно притаманний логічному, а логічність — історичному [11, с. 183].

Очевидно, в історичних дослідженнях, де використання логічного методу — обов'язкова умова історичного пізнання, можна обмежитися означеним терміном (принцип історизму).

Тим часом у наукових дослідженнях, наприклад, з історії і теорії державного управління, на нашу думку, цей принцип важливо використовувати як принцип єдності логічного та історичного. "Без історичного відтворення дійсності, — зазначає О. Скакун, — виключається можливість логічного усвідомлення її закономірностей, але і без логічного осмислення ходу історії неможливо розкрити внутрішні причини і механізми її закономірного функціонування" [24, с. 11].

Цю тезу можна віднести до теорії та історії державного управління, що потребує аналізу історичного розвитку цієї галузі, а також логічної обробки накопичених знань про державне управління, державотворчі системи, різні галузі і процеси, пов'язані з сучасною державною освітньою політикою, які неможливо пізнати поза історичним контекстом. Тому саме завдяки поєднанню логічного та історичного стає можливим логічне і цілісне відтворення в ретроспективі історичного розвитку державної освітньої політики, відтворення у всій багатогранності з усіма зигзагами, частотностями, з усім позитивом, що накопичений історичним досвідом, а водночас простежити процес розвитку державної освітньої політики в усій повноті й різноманітті.

Не менш важливим принципом у дослідженні гносеологічної ролі державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни виступає принцип детермінізму.

Вважається, що згідно з цим принципом все суще виникає, видозмінюється і закономірно припиняє існування. Детермінація або причинність — генетичний зв'язок явищ, породження попереднім (причиною) наступного (наслідок).

Детермінізм виступає насамперед у формі причинності (каузальності) як сукупності обставин, які передують у часі цій події і викликають її [22].

Філософський енциклопедичний словник поняття "детермінізм" (лат. *determinare* — обмежити, визначити) тлумачить як філософське вчення про визначений (недовільний) характер буття і явищ, теорію відносин, опосередкування, завдяки яким продукуються речі і явища, визначається їх природа та спосіб існування. Детермінізм — принцип причинності, згідно з яким не існує нічим не зумовлених подій, кожне явище породжене певним попереднім явищем [26, с. 152].

Так само Н. Босхамджієва визначає детермінізм як учіння про всезагальну обумовленість об'єктивних явищ. Основу такого уявлення про світ становить універсальний взаємозв'язок. Вихідними категоріями детермінізму є поняття зв'язку і взаємодії. Взаємодія виявляє себе у взаємній зміні речей. У ній речі виявляються тими чинниками, через дію яких і реалізуються відносини детермінації. Існування всезагального універсального взаємозв'язку всіх явищ і процесів є вихідною передумовою принципу детермінізму.

Отже, за визначенням Н. Босхамджієвої детермінізм — це загальне вчення, яке визнає існування універсального взаємозв'язку і заперечує існування будь-яких явищ і речей поза цим універсальним взаємозв'язком [3, с. 5].

На думку А. Петровського і М. Ярошевського, принцип детермінізму відображає закономірну залежність явищ від чинників, що їх породжують [22].

Згідно з філософською наукою принцип детермінізму дає відповідь на питання, чи обумовлені явища світу в своєму існуванні і розвитку, чи має ця обумовленість регулярний, впорядкований чи довільний, невпорядкований характер [там само].

Вихідною категорією детермінізму, — вважає Б. Кедров, — виявляються поняття зв'язку і взаємодії. Взаємодія виявляється у взаємних змінах речей. У ній речі виявляються тими чинниками, через дію яких і реалізується відношення детермінації. Існування всезагального універсального взаємозв'язку всіх явищ і є початковою передумовою принципу детермінізму [10, с. 8].

У більш розгорнутому вигляді загальнотеоретичний принцип детермінізму В. Алексєєв і А. Панін представляють у сукупності таких тез:

1. Теза про загальну обумовленість матеріальних систем і процесів, завдяки яким кожна конкретна річ набуває і зберігає свої характерні ознаки і яка пояснює зміну явищ. Як справедливо зазначає Я. Аскін, у рамках цієї тези "детермінізм — це відносини, що виражають залежність речей (властивостей речей, відносин між ними, подій, процесів, станів) у їх існуванні і змінах від будь-яких чинників".

2. В основі всього багатоманіття відносин детермінації (чи обумовлення) лежить генетична, причинна продуктивність. Кожна подія має свою причину, кожна подія породжується, продукується іншою подією і цей процес породження супроводжується перенесенням речовини, руху та інформації. Інакше кажучи, принцип детермінізму як свій обов'язковий компонент включає принцип причинності.

3. Теза про багатоманіття типів детермінації та існування непричинних відносин детермінації. Це означає, що принцип детермінізму не зводить всі відносини детермінації до причинної детермінації, але постулює наявність багатоманіття типів відносин детермінації, що безпосередньо не зводяться до причинності. Водночас причинна детермінація стає основою для існування всіх інших типів детермінації.

4. Теза про закономірність чи регулярність відносин обумовлення: процес обумовлення має регулярний упорядкований характер. Він підкоряється законам, іманентним схемам буття, що внутрішньо притаманні відносинам між явищами. Згідно з цією тезою, кожен явище, подія підкоряється закономірним відносинам у процесі свого існування і змін [1].

На думку І. Шаталович, яка досліджує діалектико-матеріалістичну концепцію детермінізму в контексті сучасної науки, серед науковців не досягнуто єдності в осмисленні філософських основ принципу детермінізму і тому має місце термінологічна неоднозначність застосування поняття детермінізму [27].

Розглянувши цілий ряд джерел, ми зосередили увагу на одному із визначень, яке пропонує І. Шаталович. Вона вважає, що в основі принципу детермінізму лежать такі тези: 1) кожен явище відбувається з необхід-

ності; 2) кожен явище має причину; 3) кожен явище обумовлене; 4) кожен явище відбувається певним чином; 5) кожен явище відбувається закономірно; 6) кожен явище взаємопов'язане з іншими явищами. Цю сукупність тверджень умовно узагальнимо твердженням: незалежних одного від іншого явищ не існує [28, с. 193].

Актуальність використання принципу детермінізму у вивченні державної освітньої політики як інструменту соціального-економічного розвитку країни полягає в тому, що детермінізм є вихідним принципом, методологічною основою усіх пізнавальних соціально-перетворювальних дій людей, в тому числі і у сфері державного управління. Він дає можливість зрозуміти механізм дії державної освітньої політики як засобу впливу на соціально-економічний розвиток країни в усьому комплексі чинників, явищ і процесів.

Цей принцип вимагає у ході дослідження враховувати впливи різних зовнішніх фактів, причин ефективності державної освітньої політики яка визначає соціально-економічний розвиток країни. При цьому важливо враховувати всі чинники минулого і сучасності, які часто сприймаються державними органами і населенням суб'єктивно, а вони безпосередньо детермінують державну освітню політику.

У рамках детермінізму всі явища характеризуються як регулярні, впорядковані, а їх взаємодія призводить до появи нових. Саме з цього погляду ми виокремлюємо в державній освітній політиці різні аспекти, що характеризують її як інструмент соціально-економічного розвитку країни, а також визначаємо взаємозв'язок між ними, форми і характер їхньої взаємодії.

Для визначення гносеологічної ролі державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни має значення принцип послідовності, який вимагає поетапного в динаміці розгляду сутності предмета дослідження, яким є державна освітня політика.

Надзвичайно близьким до принципу послідовності є принцип наступності. Поняття "наступність" розглядається як неперервний зв'язок між явищами в процесі розвитку і становлення, коли нове, змінюючи старе, зберігає в собі його елементи і деякі ознаки [9].

Ще Ф. Гегель фактично обґрунтував закон об'єктивної необхідності наступності. Він вважав, що старе не зникає цілком, деякі його елементи зберігаються в новому, і ці збережені елементи становлять основу наступного розвитку [4].

Творчо розвиваючи діалектику Ф. Гегеля, в науці склалися конкретне розуміння поняття "наступності". Наприклад, Е. Баллер зазначав: "Наступність — об'єктивна реальність, вона означає зв'язок усіх етапів розвитку знань, та виходячи зі своєї суті, зберігає окремі елементи. Зв'язуючи сучасне, минуле і майбутнє, наступність забезпечує стійку цілісність" [2, с. 127].

Сучасний дослідник В. Рубанов, не відкидаючи цінного з того, що зроблено попередниками, вважає, що поняття "наступність" було б більш коректним, якби визначити його таким чином: "Наступність — це філософська категорія для позначення закономірного зв'язку між різними етапами розвитку дійсності, де визначені зміст, структура і функції однієї системи повторюються, відкидаються і розвиваються в іншій на якісно новому рівні" [23].

Наступність на рівні дослідження державної освітньої політики розкриває загальну спрямованість і сутність основних її компонентів (мета, завдання, зміст, засоби, форми), а також зв'язок між окремими етапами розвитку. Спи-

раючись на цей принцип, ми використовували ті знання, які напрацювали попередники, а також і знання сучасних дослідників. Але це не значить, що ми запозичували досягнуте механічно і некритично. Ми обов'язково піддавали критичному аналізу, творчому переосмисленню і перетворенню. Слідуючи за В. Кохановським, ми вважаємо, що "тільки осмислюючи і критично переробляючи знання попередників вчений може розвивати науку, зберігаючи і примножуючи справжні знання і переборюючи помилки" [13, с. 112].

Окреме вивчення підходів і принципів дослідження заявленої проблеми засвідчило, що між підходом і принципом існує тісний взаємозв'язок. Це зумовлено тим, як зазначає І. Ковальченко, що і одне і друге "засновані на врахуванні, з одного боку знання про дійсність, а з другого — про пізнавальний процес, тобто базуються на теорії як вищій формі знання про реальність і гносеологію. У підході і принципі суще онтологічне і гносеологічне знання набуває практично пізнавального дослідницького характеру у формі абстрактного, теоретичного знання. Останнє, являючи собою основу методу, є водночас його теорією" [12, с. 31—33].

У теорії методу вчені обґрунтовують постановку проблеми, основний підхід (або шлях) її розв'язання і принципи нормативні умови і вимоги реалізації підходу для адекватно реальної дійсності розкриття дослідницького завдання. Розв'язання будь-якої проблеми, навіть якщо вона пов'язана з якоюсь обмеженою сферою явищ дійсності, потребує застосування сукупності наукових методів [там само, с. 31—33].

Що ж треба розуміти під поняттям "науковий метод"?

"Науковий метод, згідно з визначенням науковців (Ю. Ковбасюк, Л. Ващенко, Ю. Сурмін та ін.), — це спосіб, підхід, інструмент, прийом, яким користується певна наука для дослідження закономірностей, що становлять її предмет. Це комплекс різноманітних засобів, який дає можливість знайти оптимальний шлях до наукової істини. Під методом теоретичного дослідження розуміється сукупність прийомів досягнення мети, поставленої наукою, чи вирішення конкретного дослідницького завдання, а під методологією — вчення про систему методів, що використовуються в певній науці" [6, с. 117].

Що стосується державного управління як самостійної галузі наукового знання, то воно спирається як на загальні наукові методи (абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедукція, систематизація, моделювання тощо), так і на спеціальні, що витікають із соціально-гуманітарного, у своїй кінцевій якості, предмета дослідження [там само, с. 117].

Враховуючи, що система методів у галузі державне управління, як зазначають Ю. Сурмін і В. Бакуменко, "перебуває у стадії формування, то ця система в розвинутому вигляді, з урахуванням інтегративного та міждисциплінарного характеру досліджень, має включати в адаптованому вигляді як низку загальнонаукових методів, так і методи таких наук, як право, політологія, економіка, соціологія, філософія, психологія, менеджмент, інформатика, кібернетика, теорія систем, математика тощо" [7, с. 392].

Досліджуючи проблему "державна освітня політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни", ми використовували як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Проте ми не будемо вдаватися до об-

ґрунтування усіх використаних методів враховуючи, що будь-який метод включає в себе основні підходи і принципи, що "створюють його основу і характеризують його суть" [12, с. 31—33].

Однак з метою забезпечення повноти дослідження зупинимось на характеристиці методів, які ще не згадувалися в контексті обґрунтування різних підходів і принципів.

Метод компаративної типології. Враховуючи, що Україна прагне увійти до складу Європейського Союзу, вона має відповідати вимогам, які ставляться перед державами — членами співдружності. У цьому контексті надзвичайно важливим є вивчення досвіду країн-членів Європейського Союзу, а в нашому випадку, зокрема, досвіду формування державної освітньої політики. Для вивчення такого досвіду країн Західної Європи ми використовували метод компаративної типології. Цей метод дає можливість виявити кількісні і якісні характеристики предметів, класифікувати, упорядкувати і оцінити їх.

Цей метод використовують при вивченні сукупності однорідних об'єктів (предметів, явищ), що утворюють певний клас і мають істотні для порівняння властивості (ознаки, характеристики, параметри) [17].

Відомо, що кожна держава має свої національні, культурологічні, регіональні особливості проведення державно-управлінської освітньої політики, не зважаючи на певну уніфікацію в умовах глобалізації. Тому за допомогою цього методу ми проводили паралелі між забезпеченням державної освітньої політики в країнах Західної Європи, щоб здійснити порівняння, які дали б змогу виявити як загальні тенденції, так і відмінні особливості у формуванні державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни.

Суб'єктивний метод. Згідно з цим методом ми змогли здійснити опис і пояснення реального стану державної освітньої політики як засобу соціально-економічного розвитку країни, висловити власний погляд на те чи інше явище.

Метод узагальнення. Цей метод у методології визначається як прийом, що означає формування та розвиток знання шляхом переходу: а) від думки про індивідуальне, яке міститься в понятті, судженні, нормі, гіпотезі, питанні та ін. до відповідної думки про загальне; від думок про загальне до думок більш узагальнених; б) від окремих фактів, ситуацій, подій, предметів та явищ до ототожнення їх у думках і до створення щодо них загальних понять і суджень [15].

За допомогою методу узагальнення ми змогли проаналізувати різні погляди на бачення і розуміння поняття "державна освітня політика", виявити, порівняти його суттєві ознаки, а також такі терміни, як "політика", "державна політика" з терміном "державна освітня політика", а водночас дати узагальнене визначення поняття "державна освітня політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни". Метод узагальнення також дав нам можливість сформулювати концепцію розвитку державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни.

Окремо розглянемо метод моделювання, який вважають одним з найважливіших методів наукового дослідження. Сутність цього методу полягає в широкому розумінні у побудові моделей, схем за допомогою яких досліджуються різноманітні природні та соціальні об'єкти [16].

Сутність моделювання в гносеологічному аспекті "може бути усвідомлена лише в межах активного ставлення су-

б'єкта до об'єкта, що виявляється у побудові особливих ідеалізацій за допомогою абстракцій" [25, с. 125].

У пізнавальному аспекті в усіх випадках, коли предмет дослідження недоступний для безпосереднього вивчення чи з якихось причин таке вивчення не є зручним для суб'єкта, вивчається його зразок чи предмет, що заміняє об'єкт, а характерна для цих умов діяльність, здійснення усієї системи процедур, що забезпечують у кінцевому підсумку такий опосередкований шлях одержання знань, і є моделюванням" [там само, с. 125—127].

У державному управлінні за допомогою моделювання, як зазначає Т. Кузнякова, здійснюються дослідження державно-управлінських явищ і процесів на їх моделях, тобто відбувається опосередковане вивчення державно-управлінських об'єктів, у процесі якого вони відтворюються в допоміжній системі (моделі), що замінюється на пізнавальну [14, с. 54—55].

Отже, метод моделювання ми застосовували, аби краще зрозуміти можливості державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни в існуючих європейських моделях, адекватно і складові побачити в модельних уявленнях сутність, основні якості і компоненти державної освітньої політики, здобути інформацію про стан, можливості і умови побудови, функціонування та розвитку державної освітньої політики. Це допомогло нам сформулювати теоретичні рекомендації щодо розробки моделі державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни.

ВИСНОВКИ

Таким чином, дослідження державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни потребувало використання в єдності основних принципів (принципам єдності логічного та історичного, детермінізму, послідовності, наступності) та спеціальних і наукових методів (компаративної типології, узагальнення, моделювання, суб'єктивного методу), що дало нам змогу повно і всебічно визначити зміст, концептуальні підходи, пріоритетні напрями державної освітньої політики як інструменту соціально-економічного розвитку країни.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Подальшого дослідження потребують питання становлення вітчизняної державної освітньої політики в історичній ретроспективі.

Література:

1. Алексеев П.В. Философия: учебник / П.В. Алексеев, А.В. Панин. — М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2003. — 608 с.
2. Баллер Э.А. Преимущество в развитии культуры / Э.А. Баллер. — М.: Наука, 1969. — 294 с.
3. Босхамджиева Н.А. К вопросам о детерминации административной деликатности [Электронный ресурс] / Н.А. Босхамджиева // Актуальные вопросы публичного права. — 2013. — № 2. — С. 3—16. — Режим доступа: http://kizilov-inc.ru/sites/default/files/gm_articles/k_voprosam_o_determinacii.pdf
4. Гегель Фридрих. Наука логики [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://royallib.com/read/gegel_fridrih/nauka_logiki.html#0

5. Деля Ю.В. Методология та принципи дослідження проблем правотворчості суб'єктів місцевого самоврядування в Україні / Ю.В. Деля // Держава і право. — 2012. — Вип. 56. — С. 158—163.

6. Державне управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю.П. Сурмін (заст. голови) та ін. — К.: Дніпропетровськ, НАДУ, 2012. — Т. 1. — 564 с.

7. Енциклопедичний словник з державного управління / Уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. — К.: НАДУ, 2010. — 820 с.

8. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. — К.: НАДУ, 2011. — Т. 4: Галузеве управління / Наук.-ред. колегія: М.М. Іжа (співголова), В.Г. Бодров (співголова) та ін. — 2011. — 648 с.

9. Историческая преемственность и её значение в развитии государства [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://guga-g.narod.ru/txt/History/succession.htm>

10. Кальченко І.В. Від фінансової економіки освіти — до економіки знань / І.В. Кальченко // Економіка освіти і освітня діяльність: матеріали Всеукраїнського семінару (8 грудня 2006 р.). — Полтава: ПОІППО, 2006. — С. 8—11.

11. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права): монография / Д.А. Керимов. — 2-е издание. — М.: Аванта+, 2001. — 560 с.

12. Ковальченко І.Д. Методи історического дослідження / І.Д. Ковальченко; Отделение историко-филологических наук. — 2-е изд., доп. — М.: Наука, 2003. — 486 с.

13. Кохановский В.П. Философия и методология науки: учеб. для высших учебных заведений / В.П. Кохановский. — Ростов н/Д.: Феникс, 1999. — 576 с.

14. Кузнякова Т.В. Моделювання як аналітичний метод у державному управлінні / Т.В. Кузнякова // Вісник Національного захисту України. Сер.: Державне управління. — 2014. — Вип. 2. — С. 49—56.

15. Логіка для юристів: лекції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/83>

16. Логічні методи дослідження (пізнання) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/83/22/>

17. Методи пізнання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://studme.com.ua/12070512/filosofiya/metody_poznaniya.htm

18. Методология державного управління. Словник-довідник / За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. — К.: Вид-во НАДУ, 2004. — 196 с.

19. Методология національно-правових досліджень: наук.-практ. посіб. / Г.В. Гребеньков, Є.С. Науменко; Донецький юридичний ін-т МВС України. — Донецьк: Цифрова типографія, 2012. — 202 с.

20. Новиков А.М. Методология / А.М. Новиков, Д.А. Новиков. — М.: СИНТЕГ, 2007. — 668 с.

21. Новиков А.Д. Методология науког оисследования / А.Д. Новиков, Д.А. Новиков. — М.: Либроком, 2009. — 280 с.

22. Петровский А.В. Основы теоретической психологии [Электронный ресурс] / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. — М.: ИНФРА-М, 1998. — Режим доступа: <http://www.psylib.org.ua/books/petya01/index.htm>

23. Рубанов В.Г. Понятие "преемственность" и его социальное измерение [Электронный ресурс] / В.Г. Рубанов. — Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-preemstvennost-i-ego-sotsialnoe-izmerenie>

24. Скакун О.Ф. Принцип единства логического и исторического методов в сравнительном правоведении / О.Ф. Скакун // Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Сер.: Юридические науки. — 2007. — Т. 20. — № 1. — С. 3—20.

25. Тимофеев И.С. Моделирование как метод историко-научных исследований / И.С. Тимофеев // Вопросы истории естествознания и техники. — 1986. — № 2. — С. 121—132.

26. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди; редкол.: В.І. Шинкарук (голова). — К.: Абрис, 2002. — 742 с.

27. Шаталович І.В. Діалектико-матеріалістична концепція детермінізму в контексті розвитку сучасної науки / І.В. Шаталович // Філософія. — 2010. — № 4. — С. 47—51.

28. Шаталович І. В. Понятие детерминации: к проблеме определения и классификации / И. В. Шаталович // Культурологічний вісник Нижньої Наддніпрянщини. — 2014. — № 7. — С. 189—195.

References:

1. Alekseev, P.V. and Panyn, A.V. (2003), *Fylosofiya [Philosophy]*, Yzd-vo Prospekt, Moscow, Russia.

2. Baller, E.A. (1969), *Preemstvennost' v razvyytu kul'tury [Continuity in the development of culture]*, Nauka, Moscow, Russia.

3. Boskhamdzhyeva, N.A. (2013), "To questions about the determination of administrative delicacy", *Aktual'nye voprosy publychnoho prava*, vol. 2, pp. 3—16.

4. Hehel, F. (2017), "The Science of Logic", available at: http://royallib.com/read/gegel_fridrih_nauka_logiki.html#0 (Accessed 05 March 2017).

5. Delia, Yu.V. (2012), "Methodology and principles of law-making research into the problems of local government in Ukraine", *Derzhava i pravo*, vol. 56, pp. 158—163.

6. Kobasiuk, Yu.V. Vaschenko, K.O. and Surmin, Yu.P. (2012), *Derzhavne upravlinnia [Public administration]*, NADU, Dnipropetrovs'k, Ukraine.

7. Surmin, Yu.P. Bakumenko, V.D. and Mykhnenko, A.M. (2010), *Entsyklopedychnyj slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedic Dictionary of Public Administration]*, NADU, Kyiv, Ukraine.

8. Kovbasiuk, Yu.V. (2011), *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia [The Encyclopedia of Public Administration]*, NADU, Kyiv, Ukraine.

9. Guga's page (2017), "Historical continuity and its importance in the development of the state", available at: <http://guga-g.narod.ru/txt/History/succession.htm> (Accessed 05 March 2017).

10. Kal'chenko, I.V. (2006), "From financial economics education — to the knowledge economy", *Ekonomika osvity i osvithnia diial'nist': materily Vseukrains'koho seminaru, POIPPO, Poltava, Ukraine*, 8 Dec, pp. 8—11.

11. Kerymov, D.A. (2001), *Metodolohiya prava (predmet, funktsyy, problemyfylosofyy prava) [Methodology of law (subject, function, problems of the philosophy of law)]*, 2-d ed., Avanta+, Moscow, Russia.

12. Koval'chenko, Y.D. (2003), *Metody ystorycheskoho yssledovanyia [Methods of historical research]*, 2-d ed., Nauka, Moscow, Russia.

13. Kokhanovskiy, V.P. (1999), *Fylosofiya y metodolohiya nauky [Philosophy and methodology of science]*, Fenyks, Rostov n/D, Russia.

14. Kuzniakova, T.V. (2014), "The modeling as an analytical method in government", *Visnyk Natsional'noho zakhystu Ukrainy. Seriya: Derzhavne upravlinnia*, vol. 2, pp. 49—56.

15. Ukrkniga (2017), "Logic for Lawyers", available at: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/83> (Accessed 05 March 2017).

16. Ukrkniga (2017), "Logical methods (knowledge)", available at: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/83/22/> (Accessed 05 March 2017).

17. Philosophy for economists (2017), "The method of knowledge", available at: http://studme.com.ua/12070512/filosofiya/metody_poznaniya.htm (Accessed 05 March 2017).

18. Luhovoho, V.I. and Kniazieva, V.M. (2004), *Metodolohiia derzhavnoho upravlinnia. Slovnyk-dovidnyk [The methodology of public administration. Glossary Directory]*, Vyd-vo NADU, Kyiv, Ukraine.

19. Hreben'kov, H.V. and Naumenko, Ye.S. (2012), *Metodolohiia natsional'no-pravovyykh doslidzhen' [The methodology of the national Legal Studies]*, Tsyfrova typohrafiia, Donetsk, Ukraine.

20. Novykov, A.M. and Novykov, D.A. (2007), *Metodolohiya [Methodology]*, SYNTEH, Moscow, Russia.

21. Novykov, A.D. and Novykov, D.A. (2009), *Metodolohiya nauchnoho yssledovanyia [Methodology of scientific research]*, Lybrokom, Moscow, Russia.

22. Petrovskiy, A.V. and Yaroshevskiy, M.H. (1998), *Osnovy teoretycheskoj psikhologyy [Fundamentals of theoretical psychology]*, YNFRA-M, Moscow, Russia.

23. Rubanov, V.H. (2017), "The concept of "continuity" and its social dimension", available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-preemstvennost-i-ego-sotsialnoe-izmerenie> (Accessed 05 March 2017).

24. Skakun, O.F. (2007), "The principle of the unity of logical and historical methods in comparative jurisprudence", *Uchionye zapysky Tavrycheskoho natsyonal'noho unyversyteta ym. V.Y. Vernadskoho. Seriya: Yurydycheskye nauky*, vol. 20, no. 1, pp. 3—20.

25. Tymofeev, Y.S. (1986), "Modeling as a method of historical and scientific research", *Voprosy ystoryi estestvoznanyia y tekhniky*, vol. 2, pp. 121—132.

26. Shynkaruk, V.I. (2002), *Filosofskiy entsyklopedychnyj slovnyk [Encyclopedic Dictionary of Philosophy]*, Abrys, Kyiv, Ukraine.

27. Shatalovych, I.V. (2010), "Dialectical materialist conception deter-minizmu in the context of modern science", *Filosofiiia*, vol. 4, pp. 47—51.

28. Shatalovych, Y.V. (2014), "The concept of determination: to the problem of definition and classification", *Kul'turolohichnyj visnyk Nyzhn'oi Naddniprianschyny*, vol 7, pp. 189—195.

Стаття надійшла до редакції 09.03.2017 р.